

uvodnik ■ *prologue* ■ *exordium*

NEKI NAJRECENTNIJI ASPEKTI FENOMENA PEDOFILIJE U CRKVI

Tonči MATULIĆ

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
matulict@kbf.hr

Pedofilija je poremećaj seksualne sklonosti

Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema Svjetske zdravstvene organizacije među poremećaje seksualne sklonosti ubraja i pedofiliju (F65.5), koju opisuje kao »seksualnu sklonost djeci, dječacima ili djevojčicama ili obim spolovima, obično u pretpubertetskoj ili ranoj pubertetskoj fazi«¹. Riječ je o jednom obliku parafilije s atipičnom seksualnom sklonosti i to upravo prema djeci u dobi prije ili na samom početku puberteta. To dobno razlikovanje temelji se na specifičnim biološkim karakteristikama, budući da se početak puberteta podudara s početkom prepoznatljivih bioloških promjena u ljudskom organizmu koje smjeraju prema postizanju spolne i reproduktivne zrelosti. Osim toga, dob u kojoj započinje pubertet kod djevojčica razlikuje se od dobi u kojoj započinje pubertet kod dječaka. Drži se da se kod djevojčica to događa u dobi od desete ili jedanaeste godine života, a kod dječaka u dobi od jedanaeste ili dvanaeste godine života. Zbog te dobne razlike uzima se zajedničko dobno razgraničenje od trinaeste godine života. Prema tomu, seksualna sklonost prema bilo kojoj osobi mlađoj od navršene trinaeste godine života smatra se pedofilijom, odnosno poremećajem seksualne sklonosti. Jasno je da se osobe u dobi od četrnaeste godine života ne mogu još smatrati zrelim i

¹ HRVATSKI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO, *Međunarodna klasifikacija bolesti i srodnih zdravstvenih problema*, I, Zagreb, ²2008., 316.

odraslim osobama, ali se one ipak svrstavaju poslije dobne demarkacije poremećaja seksualne sklonosti zvanog pedofilija u skladu s medicinski definiranim kriterijima.

Pedofilija predstavlja specifičan poremećaj seksualnog nagona. »Pedofilski poremećaj karakterizira neprekidan, usredotočen i snažan obrazac seksualnog uzbuđenja očitovan u dugotrajnim seksualnim mislima, fantazijama, porivima ili ponašanjima koji uključuju djecu prije puberteta. Osim toga, da bi se dijagnosticirao poremećaj pedofilije, treba se utvrditi da je pojedinac djelovao na takvim mislima, fantazijama ili porivima ili da su ga oni izrazito spopadali. Ta se dijagnoza ne odnosi na seksualno ponašanje djece s vršnjacima ili bliskima u dobi prije ili nakon puberteta.«² Budući da je riječ o poremećaju, pred sobom imamo jednu psihijatrijsku bolest čiji se simptomi očituju u seksualnom uzbuđenju i sklonosti prema djeci, a mogu se, ali i ne moraju pokazati i u seksualnom iskorištavanju djece koje istodobno označava njihovo zlostavljanje ili pak u neprimjerenom ponašanju prema djeci sa seksualnim konotacijama u govoru, držanju i/ili dodirivanju. Pedofilija je, dakle, specifična bolest, a pedofil je seksualno poremećena, bolesna osoba.

Pedofilija je izvorno bolest

Bolest pedofilije, kao uostalom ni jedna druga bolest, nije moralno zlo u sebi. Biti pedofil ne znači istodobno biti i moralno zla ili moralno poremećena osoba. Osoba pogođena pedofilijom itekako može biti svjesna problematičnosti svoje seksualne sklonosti, odgovorno pristajati uz propisanu liječničku terapiju te osobno raditi na sebi u svrhu jačanja volje i samokontrole pedofilске sklonosti. Sukladno tomu, moralnu osudu zaslužuje samo pedofilsko ponašanje i, ne daj Bože, promicanje pedofilске kulture u društvu. Budući da je pedofilija bolest, a pedofil bolesna osoba, onda ih zajedno kao takve treba tretirati, dakle bez ikakve apriorne moralne osude ili, još gore, inducirane javne moralne hajke. Jasno je da u slučaju i samo predmnijevane, a naročito već dokazane pedofilске sklonosti, treba takvu osobu držati podalje od djece čak i onda kad je posrijedi osoba bez ijedne pedofilске mrlje u ponašanju, jer postoji najprije teška moralna obveza izbjegavanja bliže grešne prigode, a onda i teška moralna obveza zaštite djece i od same pomisli na mogućnost seksualnog zlostav-

² WORLD HEALTH ORGANIZATION, *International Classification of Diseases and Related Health Problems #ICD 11.2018*, 06 Mental, behavioural or neurodevelopmental disorders, Paraphilic disorders, 6D32 Pedophilic disorder, u: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en#/http://id.who.int/icd/entity/517058174> (20. X. 2018.).

ljanja i iskorištavanja. Ako pedofilski poremećaj nije povezan s nekim drugim ozbiljnim psihičkim poremećajem koji ozbiljno ograničava ili pak posve oduzima slobodu, onda on uključuje uračunljivost i odgovornost osobe za pedofilske čine za koje opet treba jasno ponoviti da predstavljaju čine notornoga seksualnog zlostavljanja djece i zaslužuju beskompromisnu moralnu osudu i najstrožu kaznu.

Problem kleričke efebofilije

U kontekstu pedofilije općenito, kao i kleričke pedofilije u Crkvi, posebno valja skrenuti pozornost na činjenicu da se seksualna sklonost i seksualno ponašanje prema maloljetnicima, dotično prema osobama koje se nalaze u srednjoj i kasnijoj adolescenciji, to jest u dobi od četrnaeste do osamnaeste ili čak devetnaeste godine života stručno naziva efebofilijom. Za razliku od pedofilije kao medicinski dokazanoga seksualnog poremećaja, odnosno bolesti, efebofilija nije klasificirana kao bolest, odnosno seksualni poremećaj ni nagona ni ponašanja. U literaturi se često, mada ne isključivo, opisuje kao homoseksualna sklonost odraslog muškarca prema mladićima u srednjoj i kasnoj adolescenciji. Kako bilo, jedan od razloga zbog kojih je efebofilija, odnosno seksualna sklonost prema srednjim adolescentima drukčije tretirana leži u vrednovanju sposobnosti maloljetnika za davanje slobodnog pristanka na seksualni odnos s odraslom osobom. Tako neke europske države (npr. Italija) određuju dobnu granicu za davanje slobodnog pristanka na seksualni odnos s odraslom osobom u četrnaestoj godini života, a neke druge, među kojima je i Hrvatska, u petnaestoj godini života. Prema tomu, seksualni odnos sa slobodnim pristankom, dakle odnos lišen bilo kakve prisile i bilo kakva nasilja nad maloljetnom osobom srednje i kasnije adolescencije od strane odrasle osobe nije kazneno djelo i to bilo da je riječ o heteroseksualnim ili o homoseksualnim osobama, odnosno takvim njihovim odnosima.

Prethodnu distinkciju silno je važno imati na umu u kontekstu govora o takozvanoj svećeničkoj pedofiliji, budući da nije rijetkost da pred sobom imamo konkretan slučaj efebofilije, a u javnom diskursu i u medijskome izvješćivanju se jednostrano i utoliko često zlonamjerno govori o svećeničkoj pedofiliji, stavljajući na leđa počinitelja veću moralnu odgovornost od one stvarne i zaslužene. Naime, na našem civilno-pravnom području pedofilija je teško kazneno djelo, ali efebofilija nije, ukoliko je riječ o slobodnom pristanku na odnos između maloljetnika od petnaeste godine i odrasle osobe. Međutim, valja jasno naglasiti da je to kaznenopravno razlikovanje na civil-

nom području između takozvane pedofilije, kao teškoga kaznenog djela, i takozvane efebofilije, kao slobodnog odnosa između maloljetnika i odrasle osobe, na crkveno-kanonskom području isključeno, odnosno ta razlika ne postoji. Jasno je da svaki spolni čin protiv šeste Božje zapovijedi predstavlja moralni nered i teški grijeh. No, Crkva u *Zakoniku kanonskoga prava* u kan. 1395, § 2 proglašava: »Klerik koji drukčije pogriješi protiv šeste Božje zapovijedi, ako je naime kažnjivo djelo počinjeno silom ili prijetnjama ili javno ili s osobom mlađom od 16 godina, neka se kazni pravednim kaznama, pa i otpuštanjem iz kleričkog staleža, ako slučaj to traži.«³ Dosljedno tomu, klerik koji se upušta podjednako u čin pedofilije i u čin efebofilije, dakle u spolni odnos s maloljetnom osobom, ali mlađom od šesnaest godina, u kanonsko-pravnom smislu teško griješi protiv šeste Božje zapovijedi i istodobno čini teško kazneno djelo. Kanon ne govori o slobodnom pristanku maloljetne osobe, a kako to primjerice čine državni zakoni za četrnaestogodišnju odnosno petnaestogodišnju osobu, nego samo utvrđuje dob osobe koja je mlađa od šesnaest godina. Valja posebno naglasiti da zbog težine i ozbiljnosti čina stoga nije dovoljno samo ispovjedno odrješenje, nego je predviđena i pravedna kazna koja, ovisno o individualnome slučaju i okolnostima, može biti i otpuštanje iz kleričkog staleža.

Da posrijedi nije bezazlena stvar ni kanonsko pretjerivanje s kaznenim mjerama, svjedoči činjenica da je papa Ivan Pavao II. u apostolskom pismu u obliku motu propria *Sacramentorum sanctitatis tutela*, objavljenom 30. travnja 2001. godine, proglasio norme o najtežim kaznenim djelima rezerviranim Kongregaciji za nauk vjere i u njima je dobnu granicu za počinjenje najtežih kaznenih djela protiv morala i discipline sakramenata podigao sa šesnaest na osamnaest godina. Prema tomu, na kanonskom području efebofilija je izjednačena s pedofilijom. Ta tema je iz kanonsko-pravne perspektive već pristojno predstavljena i kritički analizirana u ovom časopisu.⁴ Vrijedno je i korisno ponovno iščitati autorov temeljit osvrt na kažnjivo djelo klerika počinjeno s osobom mlađom od osamnaest godina, misleći pritom na bilo koje kazneno djelo, odnosno grijeh protiv šeste Božje zapovijedi.⁵

³ *Zakonik kanonskoga prava*, proglašen 25. siječnja 1983. vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima, Zagreb, 1996., kan. 1395, § 2 (dalje: ZKP).

⁴ Usp. Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi* (kan. 1395), u: *Bogoslovska smotra*, 79 (2009.) 2, 247–273.

⁵ Usp. *Isto*, 258–271.

Katoličko moralno vrednovanje seksualnog nasilja

Zanimljivo je primijetiti da *Katekizam Katoličke Crkve* među povredama čistoće ne spominje posebno pedofiliju.⁶ No, čin je pedofilije nesumnjivo implicitno sadržan u popisu drugih grijeha protiv dostojanstva ženidbe⁷ i to posebno u činu silovanja koje »znači nasilan ulazak, grubom silom, u spolnu intimnost neke osobe. Ono krši i pravdu i ljubav. Silovanje duboko vrijeđa pravo svakoga na poštivanje, slobodu, fizičku i moralnu cjelovitost. Ono nanosi tešku štetu koja može obilježiti žrtvu za cijeli život. U sebi je uvijek zao čin. Još je teže silovanje kad ga počinje srodnici (usp. rodoskvrnuće ili incest) ili odgojitelji nad pitomcima koji su im povjereni.«⁸ Budući da je svaki čin silovanja *per naturam* čin psihofizičkoga seksualnog nasilja nad odraslom osobom, onda je još i više pedofilski čin *per naturam* čin psihofizičkoga seksualnog nasilja nad djetetom. No, kako je Crkva, vidjeli smo, u kanonsko-pravnome kaznenom kontekstu podigla dobnu granicu na osamnaest godina za počinjenje kaznenog djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnom osobom, i to dakako neovisno od postojanja ili nepostojanja slobodnog pristanka maloljetnika na seksualni odnos, onda se u Crkvi svaka vrsta seksualnog čina, odnosno grijeha klerika protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnom osobom do njezine osamnaeste godine života smije smatrati i činom silovanja. Seksualno općenje s djecom (pedofilija) i seksualno općenje s maloljetnicima (efebofilija) od strane klerika treba smatrati seksualnim nasiljem koje podrazumijeva psihofizičko, moralno, mentalno i duhovno zlostavljanje djece i mladih. Odmah nakon opisa i osude rodoskvrnuća *Katekizam* spominje »i spolne zloporabe koje odrasli učine nad djecom ili mladima koji su im povjereni na brigu. U tom slučaju grijeh se udvostručuje sablažnjivim ugrožavanjem fizičke i moralne cjelovitosti mladih, koji će time ostati obilježeni cijelog života, i ujedno povredom odgojiteljske odgovornosti.«⁹ Tu prosudbu treba shvatiti na način da sablažnjivo ugrožavanje fizičke i moralne cjelovitosti djece i mladih uzrokuje seksualno zlostavljanje svakoga djeteta, a ne samo djeteta za kojeg smo neposredno odgovorni, odnosno koji nam je povjeren na odgojnu brigu.

Ulazak u spolnu intimu djeteta (pedofilija) i adolescenta maloljetnika (efebofilija) radi pohote i zadovoljenja seksualnog nagona iz crkvene kanonske i moralne perspektive predstavlja teški grijeh protiv šeste Božje zapovijedi, ali

⁶ Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, Zagreb, 1994., 2351–2359.

⁷ Usp. *Isto*, 2387–2391.

⁸ *Isto*, 2356.

⁹ *Isto*, 2389.

također i napad na ljudsko dostojanstvo, to jest nasilnički čin koji grubo vrijeđa ljudsko dostojanstvo djeteta i maloljetnika, izražava nepoštivanje njihove djetinjice i mladenačke nevinosti te remeti njihovu psihofizičku i moralnu cjelovitost. Sve to zajedno poprima još teže i dramatičnije konotacije kad su posrijedi počinitelji iz reda bliskih srodnika i odgojitelja. Seksualno zlostavljanje i iskorištavanje djece i maloljetnika nanosi im tešku i nesagledivu štetu koja će ih obilježiti za cijeli život s nikada dokraja poznatim lošim i štetnim posljedicama. Zbog toga svako pedofilsko ponašanje spontano izaziva zgražanje i bezuvjetnu moralnu osudu, a zahtijeva zadovoljenje pravde i pružanje učinkovite zaštite, zadovoljštine i terapije žrtvi. Međutim, kad je posrijedi pedofilsko, ali i efebofilsko ponašanje klerika kao odgojitelja *par excellence*, dakle kao osobe u koju se ima bezuvjetno povjerenje i kojoj se, posljedično, bezuvjetno povjeravaju djeca i maloljetnici, onda je takvo ponašanje dvostruko sablažnjivo. Razumljivo je da pedofilsko i efebofilsko ponašanje klerika izaziva također dvostruko zgražanje, prizivajući spontano bezuvjetnu moralnu osudu s posebnim gnušanjem.

Iako je pedofilija najprije medicinski, a tek onda pravni i etički fenomen, ipak držimo da zavređuje odgovarajuću teološko-moralnu pozornost. Međutim, njezino gotovo svakodnevno i često zabrinjavajuće povezivanje s Crkvom posljednjih nekoliko desetljeća i to posebno s ponašanjem svećenika, a u novije vrijeme i biskupa, utjecalo je na definiciju specifičnog fenomena takozvane svećeničke, odnosno kleričke pedofilije. Iako je dobro poznato da pojava pedofilije među svećenicima statistički ne odudara od pojave pedofilije među drugim zvanjima i profesijama u društvu, »ipak, dakako, treba napomenuti kako je i samo jedan klerik koji počinu kažnjivo djelo s osobom mlađom od 18 godina previše jer izaziva sablazan«¹⁰. Izazivanje sablazni je u dvostrukom smislu teški grijeh. Teški grijeh je samo kažnjivo djelo klerika protiv šeste Božje zapovijedi s maloljetnom osobom. Teški grijeh je također i sablazan koju klerik takvim svojim ponašanjem izaziva. Upravo zbog važnosti i veličine uloge i značenja klerika u Crkvi i društvu potrebno je temeljito i kritičko *sine ira et studio* suočavanje s bolnim fenomenom kleričke pedofilije.

Pedofilska kriza Crkve u Čileu

Prvu polovicu 2018. godine obilježila je ozbiljna pedofilska kriza Crkve u Čileu s dramatičnim ishodima u koju je osobno bio involviran i sam papa Franjo, utoliko što je javno branio nevinost i čestitost jednog biskupa, a da se u među-

¹⁰ Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi* (kan. 1395), 258.

vremenu ipak pokazalo da je taj imao putra na glavi zbog ranijeg prikrivanja i zataškavanja svećeničke pedofilije. Rješenje čileanske crkvene krize započelo je u svibnju 2018. godine s kolektivnom zahvalom papi Franji svih čileanskih biskupa na biskupskoj službi. Do listopada 2018. godine papa Franjo je prihvatio i umirovio osam čileanskih biskupa. U međuvremenu je također moćnoga čileanskog klerika, dokazanog pedofila, don Karadimu otpustio iz kleričkog staleža, a nedugo nakon njega još dvojicu dokazanih pedofila, dotično mons. Coxa Huneeusa, nadbiskupa La Serene u miru, i mons. Órdenesa Fernández, biskupa Iquique u miru.

Potaknut pedofilskom krizom Crkve u Čileu papa Franjo se 31. svibnja 2018. godine obratio posebnim *Pismom narodu Božjemu koji je na putu u Čileu* u kojem je izrazio duboko žaljenje, zatražio oprost zbog krivih osobnih procjena te izjavio odlučnost u borbi protiv seksualnog zlostavljanja djece, maloljetnika i ranjivih odraslih osoba te kleričke kulture zataškavanja i prešućivanja.¹¹ Takvo posebno obraćanje rimskog biskupa jednoj mjesnoj Crkvi u teškim prilikama pedofilске krize nije novost. To isto je već bio učinio papa Benedikt XVI. On je, naime, uputio 19. ožujka 2010. godine posebno *Pastoralno pismo katolicima u Irskoj*¹² nakon što je cijela irska i svjetska javnost bila već dobro upoznata s tragedijom i razmjerima sustavnih psihofizičkih i seksualnih zlostavljanja djece i ranjivih maloljetnika od strane brojnih članova Crkve, posebno od svećenika i redovnika, u irskim katoličkim školama i odgojnim ustanovama.¹³

Pedofilska kriza Crkve u SAD-u: slučaj McCarrick

S približavanjem ljeta godine Gospodnje 2018. pedofilska kriza Crkve u Čileu polako se smirivala kad je svjetska i katolička javnost 20. lipnja doznala za vijesti iz njujorške nadbiskupije o završetku dijecezanskog procesa istrage nad vašingtonskim nadbiskupom u miru kardinalom Theodorom Edgarmom McCarrickom radi optužbe za njegovo pedofilsko ponašanje početkom sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća dok je kao mladi svećenik djelovao u njujorškoj nadbiskupiji. Objavljena vijest sadržavala je također izjavu da je

¹¹ Usp. Santo Padre FRANCISCO, Carta del Santo Padre Francisco al pueblo de Dios que peregrina en Chile (31. V. 2018.), u: https://w2.vatican.va/content/francesco/es/letters/2018/documents/papa-francesco_20180531_lettera-popolodidio-cile.html (25. X. 2018.).

¹² Usp. BENEDICT XVI, Pastoral Letter of the Holy Father Pope Benedict XVI to the Catholics of Ireland (19. III. 2010.), u: http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/en/letters/2010/documents/hf_ben-xvi_let_20100319_church-ireland.html (25. X. 2018.).

¹³ O irskom slučaju ćemo nešto konkretnije reći u nastavku teksta.

istraga pokazala da su optužbe protiv kardinala McCarricka »vjerodostojne i dokazane«¹⁴, naime da je seksualno zlostavljao jednoga maloljetnog ministranta. Nadbiskupija je predmet poslala Kongregaciji za nauk vjere na daljnje postupanje, a državni tajnik Svete Stolice kardinal Pietro Parolin istog je dana prenio kardinalu McCarricku poruku pape Franje da se sasvim povuče iz javnosti i otiđe u anonimnost. Mjesec dana kasnije, točnije u subotu, 28. srpnja 2018. godine Sveta Stolica je objavila vijest da je papa Franjo prihvatio ostavku kardinala McCarricka na članstvo u kardinalskom zboru, čime mu je oduzeta kardinalska čast zajedno sa svim pravima i obvezama koji odatle proizlaze, ali i vijest da mu je izrekao kanonsku kaznu *a divinis*, to jest kaznu obustave svih čina vlasi svetog reda, svih čina vlasti upravljanja i oduzimanjem prava i obaveza povezanih s kardinalskom časti,¹⁵ zatraživši od njega da se u potpunosti povuče iz javnog života u osamu na molitvu i pokoru. Treba spomenuti da je kardinal McCarrick 7. srpnja 2018. godine navršio 88. godinu života i očito se nalazi u dubokoj starosti, a objavljeno je također da je ozbiljno narušenog zdravlja, pa je razložno očekivati da neće doživjeti sudbinu dvojice već spomenutih čileanskih biskupa kojima je zbog dokazane pedofilije izrečena kazna gubitka kleričkog staleža.¹⁶

Nažalost, slučaj bivšeg kardinala McCarricka s tom Papinom odlukom nije ni približno završio, nego je označio iskru koja je, može se reći, zapalila svojevrсни požar u Crkvi, ali ne više u povezanosti s kleričkom pedofilijom, nego s homoseksualizmom među visokim klerom u Crkvi, a kako ga prepoznaje i tumači talijanski nadbiskup u miru Carlo Maria Viganò, inače dugogodišnji bliski suradnik trojice papa, Ivana Pavla II., Benedikta XVI. i Franje, a od ljeta godine Gospodnje 2018. otvoreni i žestoki kritičar pape Franje, kao i brojnih drugih kardinala i biskupa, za njihovo zataškavanje i podržavanje homoseksualnog lobija u Crkvi. Po njegovu sudu to se najbolje vidi upravo na primjeru McCarricka, koji je imao briljantnu crkvenu karijeru, prošavši više puta temeljite crkvene provjere, a da bi se danas otvoreno govorilo kako je cijelo vrijeme bio veoma aktivni homoseksualac. Koliko je bila i ostala žestoka Viganòova kritika i prozivka najbolje svjedoči činjenica da je već u svojem prvom objavljenom pismu u obliku svjedočanstva prozvao i pozvao papu Franju na abdikaciju, tj. da podnese ostavku i osobno dade primjer kardinalima i

¹⁴ Usp. OFFICE OF COMMUNICATIONS – ARCHDIOCESE OF NEW YORK, Statement of Cardinal Dolan on Cardinal McCarrick (20. VI. 2018.), u: <https://archny.org/news/statement-of-cardinal-dolan-on-cardinal-mccarrick> (27. X. 2018.).

¹⁵ Usp. ZKP, kan. 1333, § 1, točke 1, 2 i 3.

¹⁶ Usp. ZKP, kann. 290–293.

biskupima kako se dosljedno primjenjuje politika nulte tolerancije prema za-
taškavanju seksualnih nepodopština klerika.¹⁷ Tako se po našem skromnom
sudu Viganò uspio zaogrnuti većom bijedom od McCarrickove bijede, jer bije-
da ovoga potonjeg je ipak posljedica ljudske slabosti i nesposobnosti vladanja
seksualnim nagonom, a Viganòova bijeda je posljedica taštine i nesposobnosti
vladanja vlastitim egom.

Vrijedno je spomena da je slučaj McCarrick ujedno presedan, jer je riječ
o prvom slučaju posvemašnjeg istupanja iz kardinalskog zbora u novijoj cr-
kvenoj povijesti. Slična sudbina zadesila je i, sada već pokojnoga, nadbiskupa
Edinburgha u Škotskoj, kardinala Keitha O'Briana (1938. – 2018.), a nakon što
su ga u veljači 2013. godine javno optužila trojica aktivnih i jedan bivši sveće-
nik za seksualno iskorištavanje. Posrijedi, dakle, nije bio problem pedofilije,
nego problem homoseksualnosti, a pokazalo se da je bio povezan sa zlopo-
rabom pozicije moći. Naime, nakon početnog negiranja, kardinal O'Brien se
ipak zahvalio i odstupio sa službe edinburškog nadbiskupa, a odustao je i od
sudjelovanja u konklavama u ožujku 2013. godine kada je izabran papa Franjo.
Ubrzo je napustio rodnu Škotsku i povukao se na neko skrovito mjesto na
molitvu i pokoru. Nakon vatikanske, dakle crkvene istrage koja je dokazala
brojne optužbe protiv kardinala O'Briana da je svoju crkvenu službu, odnosno
poziciju vlasti zlorabio u svrhu zadovoljenja svojih homoseksualnih apetita
i obračuna s »nepokornima«, papi Franji je 20. ožujka 2015. godine podnio za-
hvalu na prava i dužnosti kardinalske časti. Dakle, nije dao ostavku i istupio
iz kardinalskog zbora, nego se samo odrekao javnoga kardinalskog djelovanja.
Razlika je u tome što je, ipak, zadržao kardinalski šešir i mogao ga je sa zado-
voljstvom nositi, ali ne javno, nego samo privatno.

Primjeri državnih istraga pedofilije u Crkvi

Važno je spomenuti objavu opsežnog izvješća Velikoga sudskog vijeća
Pennsylvanije u Sjedinjenim Američkim Državama 14. kolovoza 2018. godi-
ne na cijelih 1356 stranica o seksualnom zlostavljanju djece i maloljetnika
što su počinili katolički klerici u šest pensilvanijskih biskupija, dotično u
Pittsburghu, Greensburgu, Harrisburgu, Allentownu, Scrantonu i Erieju u
razdoblju od sredine XX. do početka XXI. stoljeća. Nadbiskupija Philadelp-
hije i biskupija Altoone-Johnstowna već su bile ranije podvrgnute takvom

¹⁷ Usp. Carlo Maria VIGANÒ, Testimonianza (22. VIII. 2018.), u: http://www.unavox.it/Documenti/Doc1168_Mons_Vigano_Testimonianza.html#su (27. X. 2018.).

istraživanju. Na mjestu je pitanje: Kako to da je jedno državno pravosudno tijelo moglo ući u crkvene prostore, urede i arhive te nesmetano dvije godine istraživati crkvene dokumente te *in situ* razgovarati s crkvenim svjedocima? Odgovor je jednostavan. Ono je to moglo jer su biskupije bile suglasne da se predmet pedofilije temeljito istraži i ozbiljno raščisti, budući da je u američkoj javnosti, podjednako crkvenoj i svjetovnoj, prisutno uvjerenje da se Crkva u SAD-u nije u stanju temeljito i cjelovito suočiti s problemom pedofilije u svrhu utvrđivanja stvarnog broja žrtava i otvaranja jedne sasvim nove i Crkvi primjerene stranice u odnosima prema žrtvama seksualnog zlostavljanja klerika. Dakle, glavni motivi istrage su zaštita žrtava svećeničkoga seksualnog zlostavljanja te doličan odnos prema njima koji je, nažalost, izostao od strane crkvenih autoriteta i struktura.

U pensilvanijskom izvješću, osim broja svećenika dokazanih pedofila, njih ukupno tristo jedan, i broja njihovih žrtava, njih oko tisuću, gotovo jednako izaziva zgražanje i zabrinutost sustavno zataškavanje i prikriivanje svećeničke pedofilije od strane crkvenih poglavara i struktura u spomenutih šest pensilvanijskih biskupija. Već se ustalilo govoriti o pravoj kleričkoj kulturi šutnje i zataškavanja seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika u Crkvi. »Nažalost, treba reći da su u nekim partikularnim Crkvama pojedini ordinariji (kan. 134, § 1) pogriješili kad su se, podcjenjujući ozbiljnost pedofilije, ograničili na premještaj klerika (kann. 190–191) iz jedne crkvene službe na drugu službu ili iz jedne župe na drugu. Takvi postupci nisu bili ispravan pravni put u ostvarenju pravednosti pa je Sveta Stolica 2001. godine zbog težine kažnjivoga djela odlučila *prisvojiti pravo odlučivanja* u kaznenim djelima s osobom mlađom od 18 godina.«¹⁸ Drugim riječima, biskupi su u svojim biskupijama diljem svijeta jedinu stvarnu brigu mučili oko zataškavanja pedofilije te su se uglavnom bavili premještanjem svećenika, a katkada i poduzimanjem poneke terapijske mjere u slučajevima eklatantne patologije, ali im briga za žrtve i zaštita žrtava nikada nisu bili u fokusu pa čak ni među posljednjim prioritetima. Najgori primjeri sustavnog zanemarivanja žrtava i zataškavanja pedofilije u Crkvi do danas su već prilično istraženi i dokumentirani u nekoliko zemalja. Osim jednim dijelom u već spomenutom Čileu i SAD-u, to je učinjeno u Irskoj, Australiji i Njemačkoj.

Istraživanje seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika u Crkvi u Irskoj provela je Komisija za istraživanje zlostavljanja djece¹⁹ ili Ryanova komi-

¹⁸ Josip ŠALKOVIĆ, *Kažnjiva djela klerika protiv šeste Božje zapovijedi* (kan. 1395), 258–259 (emfaza je u tekstu).

¹⁹ Usp. <http://www.childabusecommission.ie/> (29. X. 2018.).

sija (*Commission to Inquire into Child Abuse – Ryan Commission*), koju je u svibnju 1999. godine osnovala Vlada Republike Irske sa svrhom istraživanja broja žrtava i razmjera seksualnog zlostavljanja u irskim školama u razdoblju od 1936. godine do danas. Ovdje je važno napomenuti da većinu irskoga školskog sustava čine katoličke škole i odgojne ustanove. Istraživanje se uglavnom fokusiralo na šezdesetak popravnih i industrijskih škola u Irskoj od kojih su većinu vodile ženske i muške redovničke zajednice. U prvim godinama djelovanja Komisija je nailazila na velik otpor u radu, tako da je zbog opstrukcije rada njezina prva predsjednica sutkinja Mary Laffoy dala neopozivu ostavku u rujnu 2003. godine, a naslijedio ju je sudac Seán Ryan, po kojem su komisija i završno izvješće dobili ime. Izvješće je objavljeno 20. svibnja 2009. godine,²⁰ a iznijelo je na vidjelo da su djeca u ustanovama obuhvaćenima istraživanjem bila često tretirana kao u zatvoru, da su neki poglavari u ustanovama podupirali ritualna zlostavljanja, među kojima su najgora bila javno razgolićivanje i premlaćivanje te posebno silovanje djevojčica, zatim da je sustavno podržavana kultura šutnje i zataškavanja, a da vladine inspekcije tijekom svih tih godina ništa nisu učinile na sprečavanju i zaustavljanju tih kontinuiranih masovnih zlostavljanja djece.²¹

Australska vlada je 2013. godine osnovala Kraljevsku komisiju o institucionalnim odgovorima na seksualno zlostavljanje djece (*Royal Commission into Institutional Responses to Child Sexual Abuse*).²² Komisija je, među ostalim, istražila dvjestotinjak katoličkih ustanova i utvrdila da je bilo 7% od ukupnoga broja svećenika koji su seksualno zlostavljali djecu čija je prosječna životna dob u trenutku zlostavljanja bila za dječake 11,5, a za djevojčice 10,5 godina. Većina seksualnih zlostavljanja dogodila se između 1950. i 1989. godine. No, istraga je također pokazala da neki slučajevi seksualnog zlostavljanja sežu u dvadesete godine XX. stoljeća, a da su se neki najnoviji slučajevi dogodili 2010. godine. Konačno izvješće je objavljeno u sedamnaest volumena i sadržava nekoliko tisuća stranica.²³ Kad govorimo o Australiji, onda je također vrijedno spomenuti, a što je već mnogima poznato da je australski kardinal George Pell, najprije pomoćni biskup (1987. – 1996.) i onda nadbiskup Melbournea (1996. – 2001.), zatim nadbiskup Sydneyja (2001. – 2014.) i na koncu po izboru i imenovanju pape Franje prefekt novoutemeljenoga Taj-

²⁰ Usp. <http://www.childabusecommission.ie/rpt/> (29. X. 2018.).

²¹ Usp. <http://www.childabusecommission.ie/rpt/03-07.php> (29. X. 2018.).

²² Usp. <https://www.childabuseroyalcommission.gov.au/> (30. X. 2018.).

²³ Usp. <https://aifs.gov.au/cfca/2017/12/15/report-final-report-royal-commission-institutional-responses-child-sexual-abuse> (30. X. 2018.).

ništva za ekonomiju Svete Stolice (2014. – 2017.), iako već kao melbournski nadbiskup angažirani borac protiv pošasti pedofilije u Crkvi, bio stalna meta javnosti, medija, ali i pravosuđa zbog njegova držanja prema fenomenu svećeničke pedofilije u Crkvi. Na kraju te dugogodišnje sage u srpnju 2017. godine viktorijaska policija podigla je optužnicu protiv njega osobno za nekoliko njegovih takozvanih povijesnih seksualnih zlodjela nad nekolicinom žrtava te je odmah napustio Vatikan i vratio se u Australiju zbog sudjelovanja u sudskom postupku koji još traje.²⁴ Možda je još zanimljivija vijest iz svibnja 2018. godine, naime da je australijski sud proglasio krivim mons. Philipa Wilsona, nadbiskupa Adelaindea, zbog zataškavanja nekoliko takozvanih povijesnih slučajeva seksualnog zlostavljanja djece iz sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća dok je još bio samo svećenik i generalni vikar u biskupiji Maitland-Newcastle. Nedugo zatim je, dotično 30. srpnja 2018. godine, i umirovljen.

Crkva u Njemačkoj istražuje kleričku pedofiliju

Za razliku od Irske, Australije i Pennsylvanije u kojima su prigodne ili stalne državne ustanove istraživale seksualna zlostavljanja, uključujući i Crkvu s većim ili manjim ograničenjima u pristupu crkvenim uredima i dokumentima, dotle je 2014. godine sama Njemačka biskupska konferencija, dakle ukupno dvadeset i sedam njemačkih nad/biskupija, postigla dogovor i pokrenula interdisciplinarni istraživački projekt pod nazivom »Seksualno zlostavljanje maloljetnika od strane katoličkih svećenika, đakona i pripadnika muških redovničkih zajednica na području Njemačke biskupske konferencije« ili Studija-MHG (*Sexueller Missbrauch an Minderjährigen durch katholische Priester, Diakone und männliche Ordensangehörige im Bereich der Deutschen Bischofskonferenz – MHG-Studie*).²⁵ Riječ je, dakle, o pravome znanstveno-istraživačkom interdisciplinarnom projektu što su ga osmislili i proveli jedanaestorica istraživača s tri njemačka sveučilišta u Mannheimu (M), Heidelbergu (H) i Gießenu (G). Odatle onda i kratica za istraživački projekt Studija-MHG, koja u konačnoj varijanti sadržava 356 stranica.²⁶

²⁴ Usp. News ABC, George Pell, Catholic cardinal, charged with historical sexual assault offences (30. VI. 2017.), u: <https://www.abc.net.au/news/2017-06-29/cardinal-george-pell-charged-sexual-assault-offences/8547668> (30. X. 2018.).

²⁵ Usp. <https://www.dbk.de/themen/sexueller-missbrauch/> (31. X. 2018.).

²⁶ Usp. https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/dossiers_2018/MHG-Studie-gesamt.pdf (31. X. 2018.).

Iako je neplanirano već 12. rujna 2018. godine procurila u medije,²⁷ Studija-MHG je službeno predstavljena na jesenskome općem zasjedanju Njemačke biskupske konferencije u Fuldi 25. rujna 2018. godine,²⁸ po čijem je nalogu i naredbi izrađena. Treba naglasiti da istraživači nisu imali neposredan pristup crkvenim uredima, arhivima i ljudima, nego su im kopije dokumenata dostavljane na njihov zahtjev, a svjedoci su se odazivali na intervju u skladu sa svojom osobnom odlukom. Neki su zbog toga posumnjali u konačnu vjerodostojnost rezultata istraživanja, a pročulo se i za nekoliko, makar sporadičnih, crkvenih manipulacija i uništenja dokumenata. Crkva u Njemačkoj također je snagom vlastite autonomije, a riječ je o zaštiti časti i ugleda žrtava i sebe same, ostavila mogućnost veta ukoliko bi istraživanje ili krajnji prikaz rezultata istraživanja nanosio nerazmjernu štetu žrtvama i Crkvi. Do veta ipak nije došlo, a rezultati istraživanja nimalo nisu ugodni, štoviše, poražavajući su i, kako je to prilikom predstavljanja projekta izjavio minhenski nadbiskup kardinal Karl Marx, oni pobuđuju sram. Utvrđeno je, naime, da je u razdoblju od 1946. do 2014. godine 1.429 ili 5,1% od ukupnoga broja biskupijskih svećenika, 24 ili 1% od ukupnoga broja đakona te 159 ili 2,1% od ukupnoga broja redovničkih svećenika počinilo zlodjela seksualnog zlostavljanja djece i maloljetnika. Sve zajedno riječ je o 1.670 ili 4,4% od ukupnog broja njemačkih klerika. Utvrđeno je također da ukupan broj žrtava, to jest seksualno zlostavljane djece i maloljetnika iznosi 3.677 od kojih su 62,8% muškog, 34,9% ženskog i 2,3% nepoznatog spola. Kod prvoga seksualnog zlostavljanja, 51,6% žrtava je prosječno imalo trinaest godina, što podrazumijeva pedofilsko ponašanje, zatim 25,8% žrtava je imalo četrnaest i više godina, što podrazumijeva efebofilsko ponašanje, a za 22,6% žrtava nije poznata točna životna dob, ali je u dvama potprojektima utvrđeno da su te žrtve imale prosječno dvanaest, odnosno 10,6 godina.

Ostavke zbog zataškavanja pedofilije

Kada je fenomen pedofilije započeo eskalirati u Crkvi, tada su biskupi još uvijek bili spremni odvesti vlastitu biskupiju i u stečaj te na koncu platiti skupnu cijenu i vlastitom službom i napuštanjem domovine, samo da bi šutnjom, negiranjem ili zataškavanjem zaštitili dobar glas i ugled Crkve. Na kraju se po-

²⁷ Usp. <http://www.spiegel.de/panorama/gesellschaft/katholische-kirche-in-deutschland-studie-zaehlt-3677-missbrauchsoffer-a-1227688.html> (31. X. 2018.).

²⁸ Usp. https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/diverse_downloads/presse_2018/2018-154a-Anlage1-Erklaerung-der-Deutschen-Bischofskonferenz-zu-den-Ergebnissen-der-MHG-Studie.pdf (31. X. 2018.).

kazalo da su učinili suprotno, jer su takvim držanjem i postupanjem zapravo totalno narušili ugled i nagrdili dobar glas Crkve. Dovoljno se ovdje prisjetiti najpoznatijeg slučaja zasigurno najuglednije nadbiskupije u SAD-u, bostonske nadbiskupije, i njezina nadbiskupa kardinala Bernarda Francisa Lawa (1931. – 2017) iz 2002. godine. U travnju te godine svijetom je odjeknula vijest o brojnim slučajevima svećeničke pedofilije u toj nadbiskupiji te o sustavnom crkvenom prikrivanju i zataškavanju na čelu kojeg je bio upravo kardinal Law. On je prvi nadbiskup i kardinal uopće javno prokazan za sustavno zataškavanje pedofilije, a što je i sam osobno priznao i zamolio za oprost, ²⁹ te se pod pritiskom javnosti i medija zahvalio papi Ivanu Pavlu II. na službi, što je on i prihvatio u prosincu 2002. godine, a potom ga pozvao i sklonio u Vatikan da bi ga zaštitio od daljnjih neugodnosti u vlastitoj nadbiskupiji i domovini. ³⁰

Sličnu sudbinu doživio je u listopadu 2018. godine i kardinal Donald Wuerl, vašingtonski nadbiskup i nasljednik bivšega kardinala McCarricka. Naime, iako je kardinal Wuerl 12. studenoga 2018. godine napunio već 77 godina, ipak je bio prisiljen ponovno i neplanirano podnijeti papi Franji zahvalu na službu, a razlog je ležao u činjenici što je došao u fokus crkvene i svjetovne javnosti nakon objave pensilvanijskog izvješća iz kojeg je postalo razvidno kako je nemušto upravljao slučajevima svećeničke pedofilije dok je bio biskup u Pittsburghu od 1988. do 2006. godine. Nisu ni drugi biskupi djelovali bolje, ali većinom više nisu aktivni, a neki su već i umrli. Prikrivanje i zataškavanje pedofilije ne zastarijevaju.

Papa Franjo poziva na pokoru i molitvu

Tjedan dana nakon što je objavljeno pensilvanijsko izvješće papa Franjo je uputio nesvakidašnje *Pismo narodu Božjem*, to jest sveopćoj Crkvi, izjavivši među ostalim, da »sa stidom i kajanjem kao crkvena zajednica priznajemo da nismo znali biti tamo gdje smo trebali biti, da nismo djelovali na vrijeme, priznajući razmjere i težinu štete nanesene tolikim ljudskim životima. Zanemarili smo i napustili malene. Prisvajam riječi onodobnoga kardinala Ratzingera kad se u molitvi Križnoga puta na Veliki petak 2005. godine sjedinio s krikom boli tolikih žrtava i odvažno rekao: 'Koliko prljavštine ima u Crkvi i to baš među onima koji bi trebali u svećeništvu posve pripadati Kristu! Koliko oholosti i samodostatnosti! [...] Izdaja učenika, nedostojno primanje njegova Tijela i Kr-

²⁹ Usp. <https://www.npr.org/news/specials/law/> (31. X. 2018.).

³⁰ Usp. <http://www.wbur.org/news/2015/09/22/cardinal-bernard-law> (31. X. 2018.).

vi sigurno su najveće boli koje razdiru Otkupiteljevo srce. Ne preostaje nam drugo nego mu upraviti vapaj iz dubine duše: Kyrie, eleison – Gospodine, spasi nas! (usp. Mt 8,25).³¹ U nastavku pisma Franjo je napisao: »Bitno je da kao Crkva možemo s boli i sramom priznati i osuditi zločine počinjene od posvećenih osoba, klerika, i također od svih onih koji su imali poslanje bdjeti i štititi najranjivije. Molimo oprost za vlastite i tuđe grijehe. Svijest o grijehu pomaže nam da priznamo pogreške, zločine i rane uzrokovane u prošlosti i omogućuje nam da se otvorimo i snažnije zauzmemo u sadašnjosti na putu obnovljenog obraćenja. Istodobno, pokora i molitva će nam pomoći senzibilizirati naše oči i naša srca pred patnjom drugih i svladati pohlepu za vladanjem i posjedovanjem koja je često korijen tih zala. Neka post i molitva otvore naše uši za slušanje šutljive boli djece, mladih i hendikepiranih. Post neka nam pribavi glad i žeđ za pravednošću i neka nas potakne da kročimo u istini, podupirući sve nužne sudske postupke. Post neka nas potrese i privede zauzimanju u istini i u ljubavi sa svim ljudima dobre volje i s društvom u cjelini za borbu protiv svakog oblika zloporabe seksualnosti, moći i savjesti.«³²

Iz svega treba izvući pouke

Na kraju donosimo nekoliko važnih zaključaka, koje možemo uzeti kao pouke iz ovoga nepotpunog i nedovršenog prikaza recentnih manifestacija fenomena pedofilije u Crkvi.

Prvo, u crkvenome pastoralnom djelovanju ništa ne smije biti važnije, hitnije i prioritetnije od bezuvjetne zaštite djece i maloljetnika od bilo kakva oblika nasilja i zlostavljanja, uključujući i seksualnoga. U tom smislu treba konačno shvatiti da su ljudsko dostojanstvo, čast i ugled osobe, a naročito one ranjive i povjerene brizi odraslih, važniji od časti i ugleda bilo koje institucije.

Drugo, Crkva treba sve učiniti da u svojim odgojnim ustanovama spriječi pojavu i širenje bilo kakve seksualne nastranosti, a naročito u odgojnim ustanovama za pripremu svećeničkih kandidata. U ozračju suvremenoga panerotiziranog društva, koje otvoreno odobrava promiskuitetna ponašanja bez razlike i ograničenja, to treba biti jedan od prioritetnijih odgojno-obrazovnih i duhovnih imperativa i ciljeva u crkvenim odgojnim ustanovama.

³¹ Santo Padre FRANCESCO, Lettera del Santo Padre Francesco al popolo di Dio (20. VI. II. 2018.), u: https://w2.vatican.va/content/francesco/it/letters/2018/documents/papa-francesco_20180820_lettera-popolo-didio.html (25. X. 2018.).

³² Isto.

Treće, iskustvo pokazuje da se svako koketiranje sa zlom seksualnog zlostavljanja i iskorištavanja djece i maloljetnika u Crkvi u smislu prešućivanja, zataškavanja i negiranja, obilo kao ubojiti bumerang o glavu, nanoseći tada veću štetu Crkvi od one za koju se mislilo da se takvim ponašanjem i držanjem sprečava radi zaštite institucije. Treba se posvetiti izgradnji nove kulture transparentnosti, iskrenosti, otvorenosti i povjerenja u Crkvi.

Tko sustavno prati fenomen pedofilije u Crkvi i tko proučava njegove moralne, obiteljske i socijalne aspekte, ne može izbjeći grč u želucu i gnušanje nad činjenicom da je (bilo) moguće da se u samom krilu Kristove Zaručnice – Crkve događaju, a onda još prešućuju i zataškavaju seksualna nasilja i zlostavljanja malenih i nezaštićenih, to jest upravo onih koje su roditelji s najvećim mogućim povjerenjem povjerili Crkvi, odnosno njezinim posvećenim službenicima da ih prate, podižu i odgajaju u Isusu Kristu. Zbog toga trebamo skrušeno zavapiti: Gospodine, smiluj nam se!